

201

8175

DIVINA ADFULGENTE GRATIA!

CUM

CONSENSU AMPLISS. SENAT. PHILOSOPH.
REG. ACAD. UPSAL.

**COLLISIONEM
JUSTI ET ÆQUI**

DISSERTATIONE GRADUALI
ADUMBRATAM,

PRÆSIDE

VIRO CELEBERRIMO,

**M A G . J O H A N N E
I H R E ,**

ELOQUENT. ET POLIT. PROF. REG. ET SKYTT.

S. R. S. M.

PUBLICO BONORUM EXAMINI COMMITTIT
IN AUDITORIO CAROLINO MAJORI AD DIEM
XI FEBRUARII.

H. A. M. S.

**ERICUS MAGNUS FLORELIUS,
WERMELANDUS.**

UPSALIE MDCCXLIX.

KONGL. MAJ:TS

HÖGTBETRODDE MAN, JUSTITIÆ CANCELLER,
RIDDARE AF KONGL. NORDSTIERNE ORDEN,
SAMT SKATTMÄSTARE AF ALLA
KONGL. ORDEN.

HÓGWÁLBORNE HERR
BARON,

C A R L
G U S T A F
LÖWENHIELM,

H År lägges, Höge HERRE, neder
För Er det första påseldrag
Af Rätt och Billighetens lag;
Them anse mildt, jag ödmjukt beder.

Till

Till Wärmers barn fig widt utsträcker
I fulla strålar Eder Nåd,
Med prislig omsorg, hulda råd,
Som wördsam känslö hos oss väcker.

Så tillståd nådigt dessa rader
Till wördnads offer mig få ge;
Och dem Ert milda anlet te,
Som hwar af Oss gjort nögd och glader.

Till Himlen wi vår bön utgiuta,
Att Eder lällhet ståds må gro,
Uti hwars skygd wi sälle bo:
Förunn den förmån mig att njuta.

HÖGWÅLBORNE HERR BARONENS, JUSTITIA
CANCELLERENS

*Allra ödmjukaste
tjänare
ERIC MAG. FLORELIUS.*

Kongl. Maj:ts Tro Man
Och
SUPERINTENDENTÖfwer Carlstads Stift;
Högwördige och Widberönde
**HERR DOCTOR NILS
LAGERLÖF,**
HÖGGUNSTIGE HERRE

Wärde. På. Wittra. Wetenkaper.
Ynneft. För. Deras. Dyrkare.
Och.

Upmuntran. Till. Idoghet.
I. Deras. Upolandne.
Som. Göra.

Herr. DOCTORNS. Och. SUPERINTENDENTENS. Namn.
Så. Kårt. Som. Widfrågdadt.
I. De. Lårdas. Samfund.
Åro. Nog. Giltige. Skål.
Hwarföre. Jag. Och. Flere.
Så Djerft.
Bepryde. Wåra. Snilleprof.
Med. Högwördige. Herr. DOCTORNS.
Wördnadsfulla. Namn.
Flere.

Flere. Åro. Orsakerne.
Att. Jag. Utbeder. Mig.
Min Driftighet. Mätte. Få. Anses.
Som.
En. Ringa. Del. Af. Min. Skyldighet.
Emot. Then. Synnerliga. Mig. Betedde. Gunst.
Som. Jag.
Så. Lifet. Kan. Uttala.
Som. Aftjäna.
Nog.
Wördnad. För. Herr. DOCTORN.
Och.
Högaktning. För. Des. Förnåma. Hus.
År. Det.
Hwarigenom. Jag. Söker.
Bibehålla. Mig. Wid. En. Gunst.
Med. Hwilken. Bewårdigad.
Jag. Skattar. Mig. Lycklig.
Att. Lefwa.
Och. Framhärdा.

Högwördige Herr DOCTORNS och SUPER-
INTENDENTENS

Allraödmjukaste
tjänare
ERIC MAG. FLORELIUS.

VIRIS

Plurim. Reverendis & Praeclariss.

Dn. MAGN. JOH. FRYKMAN,

PASTORI in Rudskoga & Nysund Vigilantissimo.

Avunculo in unico ita Optimo.

Dn. Mag. NICOL. FJÄLLMAN,

VICEPAST. Carolstad. Meritissimo.

Dn. Mag. JONÆ HEDLUND,

COMMINISTRO Philipstad. Fideliss.

Affinibus Honoratissimis.

Quot Vobis sim obnoxius modis, quamvis sciam;
Quenarrare non valeo. Etenim sunt innume-
ri. Vobis oftero, quod habeo; non quod de-
beo. Id si benigna excipiatis fronte, maximum
beneficiis Vestris addideritis cumulum. Gratissi-
mo illud agnoscam animo, vota pro Vestra salu-
te nullo intermissurus tempore. Quoad vixero,
inveniar

Praeclariss. Nominum Vestrorum.

Cultor observantisimus
ERICUS MAG. FLORELIUS.

PRÆLOQUIUM.

QUICUNQUE ACCURATORI PERLUSIT AT EOCULO HOC UNIVERSUM MORALE ÆQUE AC NATURALE, UTRUNQUE HAUD NEGABIT SUMMAM NUMINIS LOQUI SAPIENTIAM. ETENIM, QUEMADMODUM DEUS NON TANTUM VI INTELLECTUS PERFECTISSIMI OMNIA POSSIBILIA SIBI DISTINCTISSIME REPRÆSENTAT, VERUM ETIAM, MEDIANTE VOLUNTATE LIBERRIMA, IIS EXISTENTIAM LARGITUR, QUÆ AB INTELLECTU UT bona REPRÆSENTANTUR, ITA, QUÆ EMINENTER SAPIENS, QUIN FINEM SIBI PRÆSTRUXERIT ÆQUE AC MEDIA AD ILLUM OBTINENDUM CONDUCENTIA, HOC UNIVERSUM NEMINEM DUBITARE SINIT. RES NATURALES, NOBIS QUOTIDIE OBVIÆ, ID TESTANTUR, QUIPPE QUÆ, VI PROVIDENTIA DIVINA IN SUO PERMANENT STATU B. E. PERDURANT IN SUMMIS AUCTORIS PERFECTIONIBUS DIGITO QUASI MONSTRANDIS, NEC INDE DEFLECTERE POSSUNT. RES MORALES, ACTIONES NEMPE HOMINUM LIBERÆ, QUÆ RATIONALEM FORMANT MUNDUM, QUIN IN PERFECTIONIBUS QUOQUE CREATRIS CELEBRANDIS OCCUPENTUR, SUBLIMIORI SANE MODO, NEC DUBITAMUS QUI, CRAFTIS LICEE INTELLECTUS TENEBRIS VOLUNTATISQUE AFFECTIBUS INVOLUTI, ABRIPIAMUR SÆPE A VERO SÆBONO, MINUS OBSCURE TAMEN TENEBRIS, INGENII CULTURA DISPALARIS, NOVIMUS EX NATURÆ NOSTRÆ RATIONALIS PENITIORI CONSIDERATIONE, NOS DEBERE VOLUNTATEM DIRIGERE IN OMNI PERFECTO SECTANDO B. E. IN NUMINIS PERFECTIONIBUS REPRÆSENTANDIS. HINC SUMMAM PATET NOS VENERARI IN MUNDO ACTUUM MORALIUM ET NATURALIUM HARMONIAM IN DIVINIS PERFECTIONIBUS MANIFESTANDIS. CUM VERO JAM FINIS SIT, PROPTER QUEM, NE EXISTAT, CAUSA EFFICIENS AGIT, HINC INFERIMUS, GLO-
A
RIAM

riam DEI perfectionum manifestatione conspicuam esse finem mundi. Unde respectu nostri, universalissima ex-surgit lex; Gloriæ divinæ convenienter actiones instituere debemus. Prout hæc lex est summus finis, nulla concedit media, nisi, cum finem caussentur, legum quoque vim induant. Cum autem, dum nostras per-
ficienes sedamur, Gloriæ promoveamus divinam; perfectio vero nostra absolvatur actionum conformatio-ne ad naturam rationalem; proxima inde fluit nor-ma: Vive naturæ rationali convenienter.

Ad particulares normas non vacat progredi, quæ in generalissima lege data mensuram capiunt. Hoc potius nos deducit ad determinationem COLLISIONIS JU-STI & AEQUI considerandam, cuius intuitu justum ini-quum, equum non justum in omnium ore audit. Que-
igitur leges cum in isto casu contraria nobis injunge-re saltim videantur, ad generalissimam datam regu-lam examinari debent indeque de alterutrius exceptio-ne judicium ferri. Ast quo, queris, recidit perfe-catio divina, dum contraria mihi injunguntur. Noli vero mirari? Arguit hæc contradic̄tio apprens limi-tatum intellectum, cuius respectu fere valet; nulla regula sine exceptione; non summum Legislatorem, qui leges unice suæ Gloriæ decempeda infallibili me-titur.

Hic modus; hæc nostro signabitur area curru.
Tuo vero favore L. B. si exiguum nostram operam,
quam iu hac re sat difficulti possumus sublevare velis,
quihil desiderio nostro deesse videbitur.

D. D.

D. D

§. I.

Uicunque notionem finis cum conceptu Summi Numinis confert, non negabit, iisdem nos implicari absurdis, si Deum diceremus, aliquid fecisse sine fine, ac si Deum imperfectionis ejusdam accusaremus. Etenim, cum notio Dei, ceu entis necessarii, in se compleatetur omnes perfectiones in summo gradu, ut in Theol. Nat. demonstratur; sapientia vero sit perfectio, salva notione supra data: summa Deo competit sapientia, & consequenter vi ejus definitionis sequitur, Deum optimis finibus optima subordinare media. Jam vero mundus, ceu ens contingens, Deo suam debet originem & existentiam, Deum igitur finem per illius creationem intendisse, mediaque res creatas constituisse patet. Gloria Dei illustratur perfectio-

DE COLLISIONE

num repræsentatione a creaturis rationalibus; sed homines intellectu & voluntate prædicti perfectio num divinarum simulacrum gerunt istis facultatibus convenienter viventes: ergo Gloriam divinam promovere possunt.

Quoniam porro actiones ad rationem componentes nos statimque perficiamus; a sensu vero perfectionis quam capimus voluptatem, est felicitas: sequitur primo nos nostram promoventes felicitatem, Gloriam divinam illustrare, deinde, cum Deus velit omne bonum, bonum vero sit, quod nos perficit & causatur felicitatem nostram; nos illam sectari debere. Jam vero res creatæ sunt media finis summi & consequenter felicitas nostra; at media in se continent rationem finis; felicitas vero nostra in se rationem habet Gloriarum divinarum: tuto ergo inferimus, Gloriarum divinarum manifestationem esse summum a Deo intentum finem, & proximum felicitatem humanam.

§. II.

Superior est, in cuius voluntate ratio sufficiens est, ut ad illam aliorum actiones componantur; in Deo homines agnoscunt principium cum possibilitatis tum existentiae: Deum igitur esse superiorem ad cuius voluntatem homines suas actiones componere debent, indubium est. Jam vero finem Dei in super. §. evicimus esse Gloriam ejus in felicitate nostra conspicuum, nos quoque Deus duabus beavit facultatibus intellectu & voluntate, quibus & scire possumus & appetere illa, quæ finem

finem concernunt; in istis vero appetit voluntas divina; cui cum ex dicta ratione convenienter actiones nostras instituere debeamus, illa est regula obligatoria Dei, cetero superioris, nobis e natura rationali eruenda, h. e. lex naturalis & divina. Hoc demum demonstrato, cum nemo sapiens multo minus sapientissimum Numen aliquid censeatur velle, nisi simul media velit; finis vero & scopus legis non obtineatur nisi tum facultas nobis concedatur ea postulandi, quae lege concessa sunt, tum necessitas cuicunque incumbat facultati legitimæ satisfaciendi, h. e. jus & obligatio: cuicunque jus datum, & obligatio imposita est, ad ea postulanda & praestanda, quae generis humani tangunt felicitatem.

§. III

Limitem Philosophi definiunt per id, ultra quod nihil amplius in re cogitare licet, ad illam pertinens; unde limitatae res dicuntur, quando ratio alicubi subest, cur ita nec aliter sint determinatae, & limitari ab illo qui in se continet rationem limitationis. Actiones morales, quoque felicitati nostrae conducunt, dicuntur bona; Omnes autem actiones, dum modo sunt media ad finem, a lege præcipiuntur; sed mediorum rationem induunt qua bona: ultra bonitatem igitur eorum nihil in ipsis cetero mediis amplius cogitare licet, seu limitem inde capiunt, &, cum ex ipso fine bonitas ex def. determinetur, a fine limitatur. Jam vero jus & obligatio sunt bonarum actionum

DE COLLISIONE

tionum directrices; ab eodem ideoque fonte men-
surantur & limitantur, h. e. habent id, unde con-
cipiuntur talia.

§. IV.

Collisionis vox, desumpta est & mutuata a Physica, ubi duo corpora collidi dicuntur, dum concurrentes vel ambo quiete sunt, vel unum alteri cedit, convenienter legibus motus, in natura eorum observatis. Inde a Moralistis leges collidi dicuntur dum sibi contrariantur, ut, cum simul observari nequeant, una alteri cedere debeat. Eiusmodi collisionem veram in legibus naturae vel locum habere tantum posse, qui statuit, quin Summis Legislatoris perfectionibus detrahatur, hinc dubitari nequit: Deus prout auctor legum naturae illas direxit ad finem præfixum; si vero leges essent repugnantes, in ipsis autem voluntas Dei conspiceretur: Deus tamen, sibi ipsi contrarius, esset imperfectus, quod vel cogitare absolum est. Per consequens, vera collisione heic non adest. Oleum igitur & operam, objicis, perdidisti, occupatus in collisione justi & æqui determinanda. Neutiquam. Omne quod collisionis nomine venit in hisce legibus, potius intellectus nostri limitibus, quam legibus adscribere fas est. Etenim, ex lege obligamus ad summam generis humani felicitatem quaerendam, adeoque ad media; omnia media possibilia non habemus perspecta; variæ, quas induunt, circumstantiae, remoram nobis injiciunt, ut non sine ampla ratiociniorum ambage discernere quea.

JUSTI & AEQUI

mus, mediane sint, an minus; quodque plurimum, quæ simul observari nequeunt, ob circumstantias ortas magis minusve valeat ad finem, adeoque faciendum vel omittendum. Quatenus igitur hec duo nobis obversantur, extra hunc casum obligantia, eatenus adest collisio; prout vero alterum eorum demonstratur esse non obligans, in hoc casu positum, certo illa collisio est apparens. Determinaturi jam principium collisionis, unde nempe dijudicare liceat, a qua regula exceptio fieri debeat, repetemus fundamenta, quibus supra limitationem legum mutuam superstruximus. Finem audi-
mus limitare leges, seu media, adeo ut, quatenus ad finem non spectant, eatenus nec sint leges. In collisione vero duæ concurrunt leges, quæ qui-
dem, qua tales, injungunt perfectiones, qua ve-
ro repugnantes, non simul obtainendas; jam vero,
ex fine, legem metiri debemus: illa sane lex hec
obligans erit, quæ maxime promovet finem, &
quoniam perfectio altera lege injuncta, quatenus
majori resistit, perfectionis faciem amittit, adeo-
que nec in eo casu obligat; hinc principium col-
lisionis est: quando duæ leges colliduntur, illa
summi vim amittere censenda est, quæ alteri legi,
quæ majoris momenti est in summo fine obtainen-
do, obstat. Unde nemini non patet ratio regu-
larum; in collisione, lex præceptiva cedit prohi-
bitivæ; præceptivæ vero cedit permissiva sic di-
cta lex; naturali, positiva. Reliquas regulas a
Moralium doctoribus traditas in hoc negotio fa-
cile

DE COLLISIONE

cile quisque a collisionis principio dato deduxerit.

§. V.

Actionum, quæ mediorum ingrediuntur naturam in fine obtinendo, aliæ sunt, quæ, ni præstentur, felicitas nostra evertitur, aliæ, quæ omisæ non plane illam destruunt, maxime vero perficiunt, dum peraguntur: ut igitur illas, ni exhibentur, vi exigere possimus, has autem, cum sine majoris perfectionis jactura vi postulari nequeant, nulla vi requirere debeamus, sine dubio sequitur. Læsio est, qua alteri derogatur quod suum est h. e. perfectiones, quas jure possidet; læsione igitur permitta, nulla felicitas nec ullus finis obtinetur: consequenter per vim vindicare possumus officium; neminem læde, quo sit, ut omnia officia inde deducta dicantur perfecta & stricti juris. Alterius generis officia, cum felicitatem promoveant, perfectionum collatione, positivo absolvuntur edicto; perfice alios, & cum vi exigi nequeant, nominantur officia imperfecta, licet æque perfecte obligent. Quoniam jam adesse debet prius felicitas, quam promoveri possit, requiritur sane ut, dum officia perfecta & imperfecta colliduntur, ex principio collisionis hæc, prout illis obstant, ceu occasione destituta omittantur. Sic alterum violare, ut, quod pauperibus det, habeat, nullatenus licet. Omnibus porro actionibus obligatione vestitis respondet jus ab altera parte; jus vero est facultas moralis aliquid agendi

&c

JUSTI & AEQUI.

& non agendi sive permisso, quæ etiam impro-
prie lex permisiva vocatur; permisiva autem lex
cedit prohibitivæ & præceptivæ: jus igitur cedit
obligationi in collisione; ast obligatio perfecta,
lege prohibitiva; neminem læde; imperfecta, le-
ge præceptiva; perfice alios, injungitur: ergo jus
& perfectum & imperfectum cedit utriusque obliga-
tioni in collisione. Neminem putaverim hanc con-
clusionem ea propter erroris incusare, quod nita-
tur propositione; lex permisiva cedit prohibitivæ
& præceptivæ, quam ut consuetarium assumpsimus
a principio collisionis; unicuique enim peripicum
est, neminem sibi ipsi inferre injuriam, juris, qua-
talis, renunciatione, sed obligationis transgresio-
ne peccare in legem naturæ, & ea propter obli-
gationem vincere jus. Obvertis; si unus alteri
perfecte obligatur, unus vero, quippe qui jus ha-
bet, alteri quoque imperfecte obligatur ob egesta-
tem; collisione adest, ast juris renunciatione, pono,
plurimis felicitatis suæ adjumentis violatur, num
data regula valeat? Certissime; præterquam enim
quod jus in hoc casu transeat in obligationem,
cum maxima teneatur obligatione suam vitam &
necessaria bona tuendi, adeoque vineat imper-
fectam, inferius videbimus quoque, imperfectam
obligationem nunquam collidere cum jure in ob-
ligationem transeunte, in statu naturali.

§. VI.

Justa dicitur omnis actio ex convenientia sua
cum lege, quatenus respectum habet ad alios; jam

B

vero

vero in super §. evicimus, nos, quod aliis debemus, aut perfecte aut imperfecte, ad præstandum teneri, indeque jus nasci perfectum vel imperfectum, pro diverso objecti nexu cum felicitate generis humani; at officium perfectum dicitur iustum stricte sic dictum, imperfectum autem æquum: patet igitur iustum stricte sic dictum & æquum, ceu diversas species, comprehendi sub iusto generali, ceu genere. Adeoque, cum æquum in eo distinguitur a justo, quod illud in commissione eorum, quæ alios perficiunt, consistens vi exigi nequeat, hoc vero omissione læsionis absolutum, vi postuletur; æqui & justi differentia specifica clarescit. Cum porro iustum nitatur propositione negativa; neminem læde, æquum, præcepto positivo; perfice alios; at qui alios perficit, non tantum abstineat a læsione, verum etiam conferat in alios perfectiones novas: inferimus recte; æquum, cæteris paribus, majoris esse ponderis in summo legis gradu attingendo, quam iustum.

§. VII.

Demonstrato in §. IV. principio collisionis, & idea justi & æqui in super §. tradita, jam in eo occupati, in quo cardo nostræ tractationis vertitur, dispiciemus, in quo casu hæ regulæ collidantur, removendo spurios modos, ubi nulla adest collisionis & præsentem collisionem applicemus ad principium collisionis, decisionem inde petituri. Æquum diximus esse, quo mutua obligamur præstare officia, in quantum conducunt ad generis huma-

ni felicitatem; ut omnibus exhibeamus officia, vi-
res non permittunt, nec perfectio propria sinit,
plurimum detrimenti inde capture; ergo nonnullis;
quibus vero? determinati effectus determina-
ta erit causa: istis ergo putaverim ea esse exhi-
benda, qui determinatam habent causam ca desiderandi, h. e. quibus necessaria sunt, ut egenis,
miseris &c. & quidem a nobis, quippe qui sine
felicitatis nostræ jactura ea præstare possumus.
Hinc removeri patet omnem collisionem, ubi aut
ipsius æquum facturi propria salus periclitatur, aut
ista officia non prosunt alteri magis, quam ei, qui
ea præstabat, detrahunt. Contra, æquum colli-
dit cum justo, quando determinata ratio ab una
parte adest æquitatem præstandi, seu, quod idem
est, dum officia æquitatis alteri necessaria ob ege-
statem, miseriam &c. ab altero, salva ipsius feli-
citate, præstari possunt, ab altera parte dum ju-
stum ipsi competens, ab illo, cui officia æquita-
tis præstare tenetur, determinatam rationem eo-
rum officiorum præbet. Quoniam contrariorum
contraria est ratio, ceteris remotis, alia justi & æ-
qui collisio in lege naturali esse nequit. Quid ve-
ro in eo casu faciendum? Quando duæ leges con-
currunt, quæ simul observari nequeunt, illa ob-
ligationem amittere censenda est, quæ observata
obstat alteri, quæ magis valet ad finem obtinen-
dum; in dato casu duæ colliduntur regulæ; alte-
ra injungit officium æquitatis illi exhibendum esse
ab illo, cui altera regula jus concedit vi exigendi

ab eodem officia justi; quoniam jam subsumimus, primo illum, qui jus habet officia justi exigendi, posse illud remittere sine dispendio felicitatis; deinde juris sui executione alteri maximam felicitatis jacturam adferre; revera demum in eo casu alteri obligari ad officia æquitatis præstanda determinate: patet, iustum non esse obligatorium, adeoque nec jus esse heic ad illud exigendum, cum obstat, in collisione, æquo, ceu magis necessario ad finem, quatenus neglectum privat hominem facultate, ut membrum societatis universalis contribuendi ad summam generis humani felicitatem, adeoque illustrandi Gloriam Numinis: hinc neminem non perspicere putaverim fundamentum regulæ: **ÆQUUM IN COLLISIONE VINCIT JUSTUM.** Hæc decisio nec minimum roboris sumit a regula supra demonstrata; lex permissiva cedit præceptivæ: etenim iustum, quod jus heic comitatur, est ea propter lex permissiva ratione obligationis æqui, adeoque ex ea quoque ratione excipiendum. Cuius etiam perspicuum est, officium æquitatis nihilo minus, quatenus imperfectum, vi exigi non posse, nisi transeat in perfectum, quod fit, quando vita periclitatur, & tunc potius justi quam æqui venit nomine. Etenim, cum dixerimus, hanc collisionem pendere a ratione nostræ propriæ perfectionis considerandæ, quæ nemini sane nisi conscientiæ relinquunt potest dijudicanda, & præterea, si quispiam vi postularet æquum ab altero, idem esset atque si ei, nempe non persuaso de sua obligatione, in conscientia injuriam inferret, derogando

do ei suum; quæ rationes non valent ab altera parte, ubi alter, jures suo cedens, nemini facit injuriam: æquum nullo non tempore, qua tale, imperfecti juris esse patet.

C. VIII.

Vidimus finem perscrutati mundi: illum esse legem, & media, quibus ille obtinetur, legis formam habere, quæ omnia præcepta ratione principii cognoscendi, quod est natura, denominantur naturalia.

A demonstrata in §. super: collisione justi & æqui in lege naturali, jam pedem promoturi ad earundem regularum collisionem, prout obtinet in lege naturali & civili, utriusque legis affectiones nobis perspectas habere debemus. Cum legem naturæ fundamentalem determinet summus finis; finis vero nitatur summis Dei perfectionibus, quæ in Deo, ente nempe necessario, sunt immutabiles: perspicuum est, legem naturæ esse immutabilem, respectu principii. Respectu vero applicationis legum ad facta, ut varientur, vel ipsa immutabilitas sva det. Cum enim circumstantiæ varient rem, necesse habet lex, una vice, factum his circumstantiis vestitum, bonum, altera, aliis circumdatum, malum pronunciare. Porro, cum quædam determinationes sint essentiales, quædam accidentales, patet, quando priores legi repugnant, factum nullo non tempore esse malum, si posteriores, factum ratione temporis, loci, status &c. esse bonum vel malum, non amplius. Hinc de-

de mutatione status naturalis in civilem omnibusque officiis, quæ a principio; ex duobus malis minus est eligendum, deducuntur, potest judicium ferri.

§. IX.

Lex civilis, cuius demum mentio fieri debet, est norma obligatoria a principe civibus præscripta, ut publica securitas & commoditas eorum obtineatur. Jam ut rite legis civilis ineamus tractationem, respiciemus, omnium primo, ad jus imperantis ferendi leges. Cum autem cives suas voluntates resignaverint in principem, ut illas dirigat in finem præfixum, qui in statu naturali, supposita malitia hominum, desideratur; non obscure videmus, legem naturalem eo minns huic instituto adversari, quo magis urget, finem quævis optimo modo esse quærendum, eamque ob causam quævis media imperanti concedere ad jus suum exercendum, adeoque leges civiles huic scopo inservientes esse hypothetice naturales. Hinc prono, ut ajunt, alveo fluit, jus principi competere ea civibus injungendi lege civili, sine quibus jus civium resignatum exercere nequit. Cum vero exercitium juris consistat in applicatione facti ad legem & juris pronunciatione de facto & executione, ex facti convenientia cum lege depromta; requiritur primo, ut lex adsit omnibus nota, deinde, ut princeps certus sit de facti perpetratione, ut veram legis sententiam dicere queat. Quoniam autem lex naturalis in statu naturæ a ratione nota est,

est, & quisque præterea sui juris proprius vindex, nihil horum ibi obtinuit. Cum e contrario lex naturæ sub hypothesi hominum depravatorum præcipiat status naturalis mutationem in civilem, principi quoque, pacto cum civibus præeunte, concedit jus debitum requisitis ad finem utendi, tum nempe leges naturæ, ne cives ignorantiam prætendant, in civiles, codice scripto comprehensas, mutandi atque penam determinandi, tum certas formulas & signa legi naturæ adjiciendi, quibus illi, qui nec omnisciens nec omnipræfens omnia in civitate novit & videt, constare possit, factum esse perpetratum, iisque circumstantiis indutum, quæ hanc nec aliam legis sententiam requirunt. Quæ signa actiones legum vocantur, & ob dictam rationem, dum omittuntur, declarant actum in foro civili esse nullum. Porro a supra dictis in §. VIII. novimus, legem naturæ, qua conclusiones, hypothesi accidentium nixas, in infinitum variari; ast imperans, quoniam legem præscribere tenetur, ut civibus imputari queat; illud vero in hoc casu præstare nequit ob intellectum limitatum, adeoque legem indeterminatam nec applicare: ejusmodi igitur casus in generalem regulam in plurimum ci-vium salute fundatam reducere debet, lege naturæ non repugnante. Postremo, imperanti pateat jus non competere in actus internos, cum nec cives illud transferre potuerint, nec imperans exercere ullo modo valeat.

DE COLLISIONE

§. X.

Annotatis jam, quæ in genere circa legem
naturalem & civilem illustrationis gratia observari
merentur, felicius progrediemur in judicio de col-
lisione earum ferendo. In antecessum vero, ne
faleam in alienam videamur mittere messem, no-
stra refert ostendere, hanc collisionem esse quoque
justi & æqui. Justum in superioribus definivi-
mus per actionem erga alios legibus cogentibus
convenientem. Statum civilem quoque diximus
introductum esse, ut obicem ponat crebris legis
naturæ transgressionibus, in statu naturali, propter
malitiam hominum & ea propter jus imperantí
competere cives lege obligandi, quantum potest,
ad entendum ad finem civitatis: adeoque cum in
externos tantum actus jus habeat, consequenter
imperantem jus habere perfectum cogendi cives.
Ostendimus adhuc imperantem jus habere ob cer-
titudinem facti explorandam adjiciendi legi natu-
rali varias formulas & signa, licet lex naturæ antea
sit perfecte obligans, ut factum in fôro civili vi
exigatur, seu actio ejus detur. Ex his igitur per-
spicuum est omnia in jure civili mandata, esse ju-
sta, in sensu angustiori. Aequum diximus jure
imperfecto deberi, adeoque, quatenus opponitur
justo civili, non tantum sumitur pro æquo natura-
li, verum etiam pro officiis perfectis naturaliter
tantum. Hinc liquet, legis naturalis & civilis
collisionem esse una æqui & justi. Jam vero hoc
evicto, pronunciamus, in collisione legis civilis &
naturalis,

JUSTI & AQUI.

naturalis, LEGEM NATURALEM SEU AEQVUM VINCERE LEGEM CIVILEM SEU JUSTUM. Ratio est in promtu: etenim, quod ad regulas imperfecti juris in statu naturali attinet, nostra sententia de iis antea data heic quoque valet ob eandem rationem. Quod vero spectat ad regulas justi, stricte sic diciti, in statu naturali tantum, quæ vero in lege civili imperfecti juris sunt ob defectum certitudinis, nihil sane obstat, quo minus vincant regulas civitatis perfectas, licet jus meum nec a me, qui illud transtuli in principem, nec a principe, minus de facti certitudine pervaso, vi exigi queat. Quoniam enim officium est naturale, omnia adesse ponuntur, quæ unum obligant, alteri jus dant; ubi vero caussa, ibi effectus; nec jus meum ad rem habendam exspiravit, licet illius exercitium sit imperanti concessum: quin igitur unius jus ad rem vincat in collisione alterius, negantis nempe, jus recedendi ab officio factum, ipsi a principe propter absentiam actionum legis concessum, non dubitare fas est. Exemplo sit pactum utriusque consensu initum, at sine testibus. Ille cum quo paciscebar sub hoc titulo a pacto recedit, adeoque, quatenus pacti violatione meo juri derogat, etenus injuriam certe mihi adfert; illam vero injuriam ipse, ni salus periclitetur, non vindicare possum in statu civili, nec princeps, qui, sine testibus non novit, pactum esse initum; nihilo minus alter, qui utitur favore legis civilis, recedens

a pacto peccat in legem naturae, non minus ac falsum sibi jus a lege civili praestruit ad hoc faciendum, cum lex civilis testes requirat in prærogativam ejus, qui alias ab improbis falso accusatur reus pacti violati, non in favorem hominum, qui sub illo titulo alios laedere conantur; unde sequitur pactum testibus destitutum nihil minus ex aequitate naturali servari debere. Eorum jam præceptorum naturalium vim consideratur, quæ ob varietatem objectorum infinita præcipiunt, respectu uniformis eorum determinatio-
nis, in plurimum salute fundatae, eo minus putamus aequitatem naturalem pati, quo certius constat, in hisce negotiis, quod peccatur in singulis, illud compensari in universis, legi naturae convenienter. Exemplum præbet fixa majoren-
titatis determinatio. Supereft, ut consideremus collisionem aequi naturalis & justi civilis, respec-
tu interpretationis legum civilium. Ob infinita accidentia, quibus facta circumdantur legislatori saepe inopinata, prout homo, nullo fane opere, ejusmodi leges condere potest, unde omnia facta accurate determinari possint. Cum autem ratio legis sit ipse finis, propter quem lex lata est, se-
quitur, ut illa, sine diffusis interpretationis regulis præcipue sit spectanda in facti ad legem ap-
plicatione, & lex pro facti majori vel minori convenientia cum casu, quo ratio legis nititur, sit vel exasperanda vel temperanda ex aequitate na-
turali.

turali. Specialiorem modum, quo hæc aqui-
tas respectu rigoris legis civilis sit indaganda per
diversam interpretationem declarativam, doctrina-
lem, authenticam &c. ratione judicium inferiorum
& superiorum, juris peritorum, & ipsius prin-
cipis, legis civilis cultoribus relinquimus deter-
minandum. Verbo, rationem, occasione data,
elicere luber triti proverbii: SUMMUM JUS; SUM-
MA INJURIA; scilicet per legis civilis applicatio-
nem ad factum, ad rationem legis non spectans,
magis verborum, quam sensus habito respectu,
hoc obtinet; ut, si e. g. lex civilis civibus sub
peña capitis præciperet, ne ullos congressus fre-
quentarent, ne occasio illis de factionibus consul-
tandi esset, istaque lex applicaretur ad cives, a-
liorum negotiorum causa coēuntes; certe, quā-
tenus ratio legis spectatur, eatenus illi cives exi-
merentur pœnae, minimum vitæ, præcipue si con-
staret eos, simplici animo nec præcise hujus le-
gis migrandæ causa coivisse; alias vero locum
haberet: summum jus; summa injuria. Verum
hæc collisio ex interpretatione orta in transcurso
generaliter notata, ad forum civile ablegatur,
non minimam tamen lucem a generalioribus hisce
meditationibus fœneratura.

§. XI.

Hæc sunt, quæ a summa, qua hæc res offun-
ditur caligine, eruere valuit nostra rudis Miner-
va. Ultimam jam operi admoturi manum, non
poslu-

220 DE COLLISIONE JUSTI & AEQUI.

postulumus non omnium Patriæ nostræ civium publicum agere præconem in Deo Opt. Max. laudando, Qui nos commisit imperio AUGUSTISSIMI REGIS, FRIDERICI, Equeum & Justum sororio plane conjungentis nexu; Qui PRINCIPIBUS nos beavit SERENISSIMIS, ADOLPHO FRIDERICO & LUDOVICA ULERICA, qui ambo certatim veluti Justitiæ specimina, Äquitate temperata, Sveogothis quorundem edunt; Qui dulcissima Sui amoris pignora de cælo demissa Sveciæ in sinu fovenda dedit, GUSTAVUM & CAROLUM. Nos illius Sanctissimo Numini humillimas gratias pro tantis dotibus peragentes, veluti ad jucundissimum portum appulsi, opellæ nostræ imponimus

FINE M.

